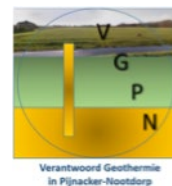

Aan:
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat,
Inspraakpunt ontwerpbesluit startvergunning Delft I,
Postbus 111,
9200AC Drachten.

Pijnacker-Nootdorp, xx maart 2024,

L.S.,

Wij hebben kennisgenomen van uw publicatie van het Ontwerpbesluit op de aanvraag startvergunning Delft I voor aardwarmtewinning in Delft in het huis-aan-huis blad "Telstar"/"De Eendracht" in de gemeente Pijnacker-Nootdorp.

Onze basisuitgangspunten

Als inwoners hechten wij zeer aan onze omgeving, waar wij levensgeluk en geborgenheid ervaren voor onszelf en onze naasten. Van de overheid verwachten wij rechtsbescherming en geen afwenteling van risico's op ons. Wij mogen van een start- en winningsvergunning verwachten dat deze daaraan op geen enkele wijze afbreuk doet. Tegelijk moeten we erop kunnen vertrouwen dat er afdoende recht wordt gedaan aan onze gerechtvaardigde belangen qua risico-beheersing-en afdekking, een eerlijke en evenwichtige lokale lusten- en lasten balans en ook de medezeggenschap over wat er gebeurt met 'de bronnen van onze gemeenschap onder onze voeten' en onder welke voorwaarden dat gebeurt. Wij constateren tot ons grote ongenoegen dat zelfs de onze eigen gemeente Pijnacker-Nootdorp op deze onderwerpen blijkbaar geen rol voor zichzelf zag weggelegd in het traject van deze startvergunning.

Wij zien structureel en effectief verduurzamen als een wezenlijke uitdaging en opdracht voor onze gehele samenleving voor nu en later. Natuurlijk hebben we daarbij de ambitie om daar met elkaar hard aan te werken via alle mogelijke wegen en middelen. Dat echter wel altijd op een zodanige wijze en met zodanige consequenties dat de belangen van mens en natuur in brede zin op een rechtvaardige en evenwichtige wijze worden geëerbiedigd en in stand blijven.

Historie

Deze zienswijze wordt mede ingegeven door ervaringen uit het verleden bijv. gaswinning in Groningen, kanaal Almelo-De Haandrik, mijnbouw Limburg, publicaties over de zorg van SodM over de praktijk versus de verwachtingen gebaseerd op theoretische modellen, en de niet onderkende risico's die werkelijkheid zijn geworden.

Voorts zien we geen vertaling van leren van het ellendige traject voor de omwonenden in geval van enige vorm van schade waarin de overheid, ook naar de toenmalige maatstaven wellicht technisch correct heeft gehandeld maar de risico's voor de bewoners van het gebied onvoldoende serieus heeft genomen of zelfs heeft ontkend, waardoor achteraf gebleken is dat zich grootschalig tal van zeer ongewenste situaties voordoen.

Maar ook waar de omwonenden toen geen relevante partij waren bij de besluitvorming en bij de bepaling van randvoorwaarden. Met als gevolg dat zij nu daar de dupe van zijn geworden en zelfs de overheid, pas na langdurige en intensieve procedures, hen enigermate tegemoet wil komen.

In al die gevallen onderkennen wij een algemeen patroon van handelwijzen waarbij in ieder geval de omwonenden in de kou blijven staan. Daarbij constateren wij dat dit, naast materiële problemen, zeer ten koste gaat van de onbezorgde beleving van de leefomgeving en vertrouwen in de overheid en aanleiding geeft tot extra psychische belasting bij omwonenden. Laat de centrale en lokale overheid hieraan expliciet en afdoende aandacht aan besteden, vanaf het begin en ook later en dat in heldere en afdwingbare contractafspraken vastleggen.

Niet onvermeld mag blijven dat een parallel met Groningen gas-exploitatie zich aandient: uitwinnen alsof het een kolonie is en er niks ter compensatie tegenoverstellen. De gaswinningrisico's in Groningen (ook een slappe ondergrond, net als bij ons) werden jaren ontkend, gebagatelliseerd en zeker niet genereus vergoed.

Actualiteit

CONCEPT Zienswijze op startvergunning warmtewinning Delft I v3.0

Dat deze constatering en onze zorgen niet op zich staan blijkt eens te meer uit de bevindingen van de parlementaire onderzoekscommissie "Fraudebeleid en Dienstverlening" van 26 februari 2024. De overheid leert niet van fouten uit het verleden. Getuige ook het onderhavige "Ontwerpbesluit op de aanvraag startvergunning Delft I".

Risico-beoordeling en afdekking

Via uw website biedt u inzage in vooral technisch gerichte risicorapporten. Echter ontbreekt afdoende en doorzichtige informatie over de risico's die zij lopen naar en inbreng van de bewoners in de lokale omgeving vrijwel geheel. Waar wij vooral uw aandacht voor willen vragen is de risicoafdekking van de (als zodanig op een aantal plaatsen in de toelichtende tekst op het ontwerpbesluit vermelde cosmetische en constructieve vervolg-) schade van bijv. infrastructuur op het aardoppervlak waar inwoners mee geconfronteerd kunnen worden., zowel naar inhoud als naar het (juridische) proces dat daarmee onlosmakelijk verbonden is.

Het "Ontwerpbesluit op de aanvraag startvergunning Delft I voor aardwarmtewinning in Delft" richt zich, na advies ingewonnen te hebben bij tal van deskundige instanties, op de risicobeheersing van ontwikkelen en in bedrijf houden gedurende 30 jaar van deze geothermiebron.

Bij de beschrijving en beoordeling van tal van risico's worden termen gebruikt als *theoretisch, kleine kans, waarschijnlijk niet, onwaarschijnlijk, dreiging is laag, niet verwaarloosbaar etc.* Voorts wordt ook geconstateerd ook dat Delft I in de middelste categorie voor seismische dreiging valt (pag. 18).

De belangrijkste conclusie die uit het gebruik van dergelijke terminologie getrokken dient te worden is dat de betreffende risico's zich dus wél kunnen voordoen. Op basis daarvan dient de staatssecretaris te besluiten om aanvullende maatregelen op te leggen om daarmee een pakket aan risico's met name voor de bewoners inherent aan de geothermiebron Delft I te af te dekken.

SodM vermeldt op pag. 12/13 zelfs: *"Bovendien ontbreekt de wettelijk verplichte onderbouwing en een beschrijving van de omvang en aard van de schade aan gebouwen en aan natuur en milieu. Tevens is het effect van de lokale samenstelling van de ondergrond niet meegenomen in de analyse. Hiermee is niet vast te stellen een af te sluiten verzekering toereikend zal zijn. SodM kan daarom niet beoordelen of de schade door seismiciteit door Delft I aanvaardbaar is."* SodM geeft verder nog aan dat het haar niet mogelijk is om vast te stellen of aan de nieuwe normen in de Mijnbouwwet en -regelgeving wordt voldaan betreffende de eventuele schade. Hiermee is niet vast te stellen of een eventueel af te sluiten verzekering toereikend zal zijn.

Op pag 17 wordt vermeld: *"De Tcbb verwacht dat bij het optreden van geïnduceerde aardbevingen de schade in de buurt van het epicentrum voor het merendeel van cosmetische niet constructieve aard zal zijn, en dat enige lichte constructieve schade kan optreden."*

SodM kan niet beoordelen of de schade door seismiciteit door Delft I aanvaardbaar is omdat een aantal van de in de studie gemaakt aannames, parameterkeuzes en onzekerheid niet voldoende zijn onderbouwd. De Tcbb geeft aan dat als aardbevingen zich voordoen er cosmetische en constructieve schade zal kunnen optreden.

De staatssecretaris concludeert op basis hiervan op pag 19: *"dat bij het optreden van geïnduceerde aardbevingen de schade in de buurt van het epicentrum voor het merendeel cosmetische niet constructieve aard zal zijn, en dat enige lichte constructieve schade kan optreden."*

Voor ons als bewoners van het gebied komen onmiddellijk de associaties met het Groninger gasveld naar voren. Ook daar ontstonden jarenlang op tal van plaatsen slechts "cosmetische schades". En werden de bewoners ertoe gedwongen enorme inspanningen te leveren om het oorzakelijk verband tussen de ondergrondse activiteiten en exploitatie aan te kunnen tonen. Om nog niet te spreken over de wijze waarop met het vergoeden van dergelijke schades werd en nog steeds wordt omgegaan, zowel bij cosmetische als constructieve schades.

Hoe zal dat gebeuren bij Delft I, hoe zijn de risico's verdeeld tussen overheid (zowel lokaal als centraal), bedrijf en bewoners? Dat is zijn zorgen die wij nu hebben en die dienen te worden weggenomen door het opleggen van adequate maatregelen in de startvergunning. De staatssecretaris maakt zich overigens wel zorgen over de waterwinning.

Voorts merken wij op dat het vooruitzicht van 'drie productieputten dicht bij elkaar onder Delfgauw, en bovendien enkele breuken in de aardlagen nabij/in het wingebied, niet door de staatssecretaris expliciet is behandeld. Wij missen een duiding van deze risico-aspecten plus een advies over monitoring- en adequate beheermaatregelen.

In het bijzonder valt de uitspraak op "Aanvaardbare schade komt overeen met vergoedbare schade" (pag 18/19). Dat toept tal van vragen op als: wie dient het causale verband aan te tonen en op welke wijze dient dat bij wie plaats

CONCEPT Zienswijze op startvergunning warmtewinning Delft I v3.0

te vinden? Licht de bewijslast daarbij voor de individuele burger? Wie is hierbij de aanspreekbare partij voor het vergoeden? Hoe wordt die vergoeding vastgesteld, wie stelt vast wat aanvaardbare schade is etc. Hoe gaat vergoedbaar inhoud gegeven worden? Etc. In de bijlage hebben wij meer opgenomen over de wijze waarop deze schadeproblematiek kan worden afgedekt.

Onbegrijpelijk voor de lezer is de opmerking op pag 19 *“dat de berekende mate van schade ..... gedurende de startvergunning aanzienlijk lager is dan de mate waar het door Geothermie Delft gereserveerde bedrag is berekend”*. Daar worden we niet echt door gerustgesteld! Dat dient dusdanig verduidelijkt te worden, niet alleen in financiële omvang maar vooral in te hanteren werkwijze waarbij dient te worden uitgegaan van de omgekeerde bewijslast (uitgangspunt oorzaak van de schade is de warmtewinning) dat het ook vertrouwen wekt bij de inwoners van het gebied.

Op pag 46 beoordeelt de staatssecretaris *“daarbij tevens de financiële mogelijkheden van de aanvrager om aan een mogelijke opruimverplichting te voldoen en om de kosten voor aansprakelijkheden die bij die werkzaamheden horen, te dragen.”* Ook het opruimen van het boorgat krijgt naar onze mening terecht de aandacht van de staatssecretaris. Overige milieu-aspecten rond het boorkanaal en de bovengrondse installaties worden niet verder geconcretiseerd.

Continuïteit

In het ontwerpbesluit wordt niet ingegaan op de bedrijfsstructuur en de continuïteit in bedrijfsvoering. Waaruit blijkt naar ons toe dat het Geothermie-Consortium zodanig ingericht dat ze haar verantwoordelijkheden en taken, inclusief ook financieel, nu en in de toekomst kan waarmaken en is dat ook adequaat geborgd in vergunning- en controleregels?

Een dergelijk inzicht is naar onze mening een absolute voorwaarde om de startvergunning te verlenen.

Voor wat betreft de belangen van de bewoners volstaat naar zijn mening (pag 48): *“Geothermie Delft een derden aansprakelijkheidsverzekering heeft, met een bepaalde verzekeringslimiet voor de winningsfase, ter waarborging van de zekerheidstelling voor belanghebbenden in het geval dat lichte, niet constructieve schade zich voordoet.”*

Deze stellingname van de staatssecretaris vereist op 2 punten aanpassing:

1. Het kan toch niet zo zijn dat individuele bewoners met individuele schadeclaims bij een aansprakelijkheidsverzekering van Geothermie Delft moeten aankloppen. Daar dient de overheid waarborgen voor te creëren. Het is de staatssecretaris toch ook bekend dat dergelijke aansprakelijkheidsverzekeringen zich in het algemeen weinig inlevend opstellen. Wij vragen dat hij maatregelen neemt om hierbij de burgers te ontlasten.
2. De aansprakelijkheidsverzekering is volgens hem blijkbaar niet bedoeld voor constructieve schades. Hoe dienen die dan aangekaart en vergoed te worden? Of bedoelt de staatssecretaris hier impliciet dat hij met een (aanvullende) regeling komt?

Toekomstige ontwikkelingen

Een onderwerp dat niet in het ontwerpbesluit wordt geadresseerd is hoe omgegaan wordt met toekomstige maatschappelijke ontwikkelingen en de borging van nazorg.

In de gemeente Pijnacker-Nootdorp is onlangs een tuindersbedrijf dat over een eigen geothermieput beschikt overgegaan in andere (internationale beleggers-) handen. Regelt de staatssecretaris ook nog iets mocht deze situatie zich bij Delft I voordoen? Dat dit soort maatregelen die gebaseerd zijn op leerpunten en ervaringen uit het verleden aandacht verdient moge blijken uit bijvoorbeeld dat in de gemeente Pijnacker-Nootdorp reeds een aardwarmteput verlaten is en voor zover ons bekend is die nooit netjes ontmanteld en volledig ondergronds afgedicht. Wie borgt dat adequaat en mag de omgeving daarvan dan ook een tijdige en heldere bevestiging krijgen in plaats van in het ongewisse moeten blijven? Een onderwerp dat in dit ontwerpbesluit niet mag ontbreken.

In het onderhavige ontwerpbesluit wordt uitgegaan van een eenmalige vergunningsverlening met een looptijd van 30 jaar. Alom is bekend dat ontwikkelingen in de maatschappelijke context en techniek vaak snel verlopen. Het is onverstandig om daar geen rekening mee te houden gedurende de beoogde looptijd van de vergunning. Wij zijn dan ook van mening dat de vergunningsverlening niet in 1 keer voor een periode van 30 jaar geldt, maar de mogelijkheid moet bieden tot aanpassingen als ontwikkelingen in maatschappij, techniek en voortschrijdende inzichten en informatie beschikbaar komt. Het is volgens ons van eminent belang om, met name voor de aspecten risico's en onzekerheden, blijvend actieve aandacht te behouden en de opgedane kennis, ervaringen en ontwikkelingen zo snel als maar mogelijk weer in technische en andere randvoorwaarden te verwerken die in of naast de initiële winning-vergunning aan de houder en/of exploitant worden opgelegd. De vergunningen dienen dus een 'levend document' te zijn en niet een eenmalig statisch document dat voor een periode van 35 jaar of langer geldt. Een regelmatige herijking met gedegen voorwerk is daarvoor noodzakelijk.

Communicatie

In de communicatie over de geothermiebron Delft I hebben wij ons verbaasd over de ongelijkheid in informatiepositie. De overheid is al jaren nauw betrokken bij de ontwikkelingen rond Delft I, de inwoners krijgen daar een afgemeten tijdspanne van 6 weken voor terwijl zij onbekend zijn met de materie in de meest ruime zin. Daarbij hebben wij als wrang ervaren dat de bewoners van Delfgauw niet door het Geothermie-Consortium en TU-Delft zijn voor-geïnformeerd over het proefboringtraject. Kennelijk heeft men zich in de communicatie geconcentreerd op de Westzijde van de A13-kant (de Delftse kant). Terwijl echter de warmtewinning aan de Oostzijde, namelijk onder de woonwijk Emerald in Delfgauw, plaatsvindt.

We missen in de EZK-stukken een informatievoorziening gericht op de bewoner-omgeving ('what is in it for me?') die expliciet, helder en begrijpelijk duidt wat er voor hen van belang is (risico's, lusten- en lasten, betrokkenheid, aansprakelijkheid en verantwoording en overheidsborging daarbij). Maar ook wat er nog niet goed genoeg geregeld is c.q. onvoldoende inzicht over bestaat, etc.. Kortom, tevens helderheid naar de omgeving over de open eindjes en hoe dat (tijdig) geborgd is/wordt in het belang van de lokale omgeving.

Lokale overheid zou wat ons betreft ook bij aardwarmte meer moeten zijn dan verwijzen naar centrale rollen (voorbeeld: mijnbouwvergunningen) c.q. het promoten van het belang van een ondernemer/partij of doelgroep. Wij mogen toch verwachten dat de lokale overheid onze burgerbelangen tegelijk voluit afdekt, actief steunt en bevordert.

Verder missen wij voldoende transparantie bij de invulling van bestuurlijke rollen en verantwoordelijkheden. Expliciete navraag bij EZK (in een vorige situatie) heeft ons geleerd dat de verantwoordelijke staatsecretaris, weliswaar vele malen wordt geciteerd in de mijnbouwstukken, maar deze stukken zelf niet eens heeft gezien laat staan ze heeft beoordeeld en ermee ingestemd! De formele ondertekening gebeurt door iemand met een afgelakte naam.

En als je in je visie-stuk expliciet vraagt om de staatsecretaris in persoon ook erbij te betrekken, dan gebeurt dat gewoonweg niet.

Wij hebben dat laatste vernomen op basis van onze reclame op een wel zeer globale feedback van EZK op onze eerdere inbreng bij de geothermieputten Pijnacker IV en V in 2022. Kunnen we aannemen dat deze brief de staatssecretaris als politieke eindverantwoordelijke wel bereikt en hij zelf een mening vormt met name over het afwentelen op de bewoners van infrastructurele cosmetische en constructietechnische risico's?

Lusten en Lasten

We hebben geen enkel beeld van de maatschappelijke baten- en lastenverdeling van aardwarmteputten.

Bij het verduurzamen hoort draagvlak, transparantie, redelijkheid, evenwichtigheid en verantwoording.

Nu missen dat inzicht volledig en we vragen daar expliciet om. Te meer omdat wij inzien dat wij als bewoners bij ook deze casus wel lasten ervaren (risico's plus onvoldoende afdekking daarvan) en helemaal geen lusten voor terug zien. De bedrijven krijgen subsidies om hun business-case rond te krijgen, wij als bewoners staan vooralsnog in de kou.

Een parallel met de gas-exploitatie in Groningen dient zich aan: aldaar uitwinnen alsof het een kolonie is en er niks lokaal ter compensatie tegenoverstellen. De gaswinningrisico's in Groningen (aldaar is het ook een slappe ondergrond, net als bij ons) werden jaren ontkend, gebagatelliseerd en zeker niet genereus vergoed. Opbrengsten werden niet gekoppeld aan de geografische binding.

Geothermie wijkt hierbij af van wind- en zonne-energie. Bij deze energiebronnen is er wel overheidsbeleid om lokale voordelen bij voorkeur lokaal te houden in plaats van te laten wegglekken. Wij rekenen erop dat er in het ontwerpbesluit ook nog aandacht wordt besteed aan de verdeling van lusten de lasten. Werden aan de duurzame energiebronnen waaronder geothermie niet de eisen gesteld: eerlijk, haalbaar en betaalbaar?

Hoogachtend,

Mede namens de mede-ondersteuners van deze zienswijze,

De Initiatiefgroep Vertrouwd Geothermie in Pijnacker-Nootdorp,

Bijlage over schade-afhandeling opnemen

Elke vorm van schade (inclusief waardedaling en/of planschade) bij bewoners die door bewoners afzonderlijk en/of in samenhang wordt ingebracht wordt door exploratie- en/of exploitatie-verantwoordelijke erkend en vergoed op basis van omgekeerde bewijslast (bewoners hoeven geen ingewikkeld causaal verband aan te tonen). Inwoners en bedrijven worden procedureel ontzorgd door een onafhankelijke instantie met heldere uitgangspunten en spelregels die ze waarmaakt, waaronder een nulmeting^{1 2 3}. Wij verwachten een uitgewerkte ontzorgparagraaf in de vergunning-randvoorwaarden⁴.

De historie elders in Nederland heeft de noodzaak daarvan al genoegzaam aangetoond. Zeker moeten worden gesteld dat de hieraan verbonden financiële risico's gedragen kunnen worden door de exploitant.

a. Exploratie- en/of exploitatie-verantwoordelijke partijen behoren aantoonbaar kapitaalkrachtig genoeg te zijn, dan wel voldoende en passend verzekerd te zijn, inclusief een langdurige garantstelling. Ze behoren ook omvangrijke schades te kunnen vergoeden, inclusief schades na afloop van de exploratie en de exploitatie. Dit alles stelt eisen aan het verzekerd bedrag-niveau, polis- en andere voorwaarden, etc. Wij hebben daar geen inzicht in maar hebben er wel vragen over en zetten er kanttekeningen bij. Als het goed is staat de overheid hiervoor bij voorbaat garant en dekt tevens een passende en tijdige financiële afwikkeling ex-ante af en verhaalt dat vervolgens zelf bij de veroorzaker.

b. Er dient een eenduidige aansprakelijkheidsregeling vooraf te worden opgesteld die, waar nodig, gaandeweg wordt bijgesteld op basis van verkregen inzichten. Dat behelst onder meer: onderbouwde schade-inschattingen a priori, nulmetingen, gratis expertisesteun aan inwoners om te kunnen beoordelen en hun belangen te borgen (en dat zowel 'vooraf en onderweg'), zichtbare en toetsbare schadebedrag-reserveringen met en bij de verantwoordelijke/ aansprakelijke partij. In geval van (vermeende) schade dient de omwonende burger of bedrijf zonder ellenlange vertragende, lastige en dure procedures ruimhartig schadeloos te worden gesteld. Dat is op dit moment absoluut niet zeker en duidelijk voor ons. Wij verwachten dus van u een reactie op bovenstaande aspecten. Waaronder een redelijk voorstel voor en opzet van de schadeloosstelling, die u als een noodzakelijke winning-randvoorwaarde meeneemt in de verplichtingen die u oplegt aan de exploitant.

Wij denken namelijk dat het voorgaande in het onderhavige ontwerpbesluit nog volstrekt onvoldoende geregeld is in het belang van de inwoners. Wij stellen daarom voor dat u het belang van het voorgaande bevestigt, daarnaast dat u ook een termijn aan geeft waarbinnen er concrete vervolgfafspraken met de omwonenden moeten komen over afdoende bedrijfstransparantie en -waarborgen richting de inwoners voor afdoende invloed. Daaronder verstaan wij onder meer helderheid over het maatschappelijk verantwoord ondernemen bij deze maatschappelijk belangrijke geothermieput, afdoende exploitatie-inzicht en ook deelname en medezeggenschap. Want het betreft een belangrijke technische ingreep in en een belangrijk energieproduct van onze omgeving (inclusief haar mogelijke bijwerkingen en andere gevolgen). Kortom: er is als evidente behoefte aan een omvattende en compleet schadeprotocol dat de betrokken omgeving zoveel als mogelijk ontzorgt voor nu en later plus een breder beleidskader dat wordt onderschreven en waargemaakt.

---

¹ Nu al vragen mensen ons of ze zelf een nulmeting moeten doen aangaande scheuren in hun huis, appartement of op het bedrijfspark op basis van hetgeen u hebt gemeld in dit ontwerpbesluit. Opmerkingen over het schadeverzekerd zijn van de pteigenaren stelt ook niet gerust: heeft u wel eens geprobeerd om een behoorlijk bedrag terug te halen bij een grote verzekeringmaatschappij? Ze procederen zelfs liever van het verzekerde bedrag dan tijdig te schikken. Kijk eens naar de Groningen ervaringen; dat maakt het opnieuw helder!

² Op 25 maart 2019 publiceerde de Tcbb een tweede advies, getiteld "Mijnbouwschade, wat nu? Dit tweede advies van de Tcbb bevat een flink aantal relevante onderwerpen waaronder de noodzaak van nulmetingen, monitoring, uitbreiding meetnetten, betrokkenheid van omwonenden en andere zaken."

³ De nulmeting is ook belangrijk omdat wij uitgaan van OMGEKEERDE BEWIJSLAST; we nemen eenmalig of (naar uw/ pteigenaar behoefte en kosten) meermalig de situatie op en dat is het vertrekpunt bij een schadesituatie.

⁴ Minister Wiebes meldde in een brief aan de 2^e Kamer in 2020 dat de algemene bepalingen van de Mijnbouwwet rond veiligheids- en schaderisico's, aan welke bepalingen geothermie thans gebonden is, te veel onzekerheid opleveren zowel voor regionale overheden, als voor ondernemers in de geothermie, als voor omwonenden rond geothermieactiviteiten. Ook voorgestelde nieuwe wetsartikelen maken geen einde aan deze onzekerheid.